

ਜੰਗ ਅਤੇ ਜੰਗਬਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੰਗ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਕ ਵੱਡੀ ਲਹਿਰ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਜਲਸੇ, ਜੂਲਸਾਂ, ਸੈਮੀਨਾਰਾਂ, ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਹੁਣ ਆਮ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੈਲੀਆਂ, ਮੁਜ਼ਾਹਿਰਿਆਂ, ਜਲਸੇ ਜਲੂਸਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੰਗਬਾਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਟੇ? ਜੰਗ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਜ਼ਾਹਿਰਿਆਂ ਅਤੇ ਰੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੰਗ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣਾ ਰੋਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵੱਡੇ ਜੰਗਬਾਜ਼ ਮੁਲਕਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੰਗ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਇਰਾਕ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਉੱਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਇਤਹਾਦੀਆਂ ਦੇ ਦੱਬੇ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਤਮਾਮ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਸਰਾਈਲ ਵਲੋਂ ਲਿਬਨਾਨ ਅਤੇ ਗਾਜ਼ਾ ਉੱਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਹਮਲੇ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਤਮਾਮ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜੁੜੀਦਾਰ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਅਤੇ ਜੰਗ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਰਮ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਜ਼ਾਹਿਰਿਆਂ, ਰੈਲੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਕੇਲ ਪਾਈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜੰਗ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ?

ਅੱਜ ਇਕ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਤੰਤ੍ਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਾਪਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਲੋਕ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹੀ ਹੋਈ ਤਾਕਤ ਹੈ ਉਹ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਅਮਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਾਪ ਨੂੰ ਹਾਕਮ ਟੋਲੇ ਦਾ ਰਾਜਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਅਤੇ ਜੰਗ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫੇ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜੰਗ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਨਾਫੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਜੰਗ ਸਦਕਾ ਚਾਂਦੀ ਹੀ ਚਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਜਾਰੇਦਾਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਲਈ ਜੰਗ ਲਾਈ ਰੱਖਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਮਾਸੂਮ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੀ ਭੱਠੀ ਵਿਚ ਝੋਕੀ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਨ ਰਾਜਤੰਤ੍ਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਜੰਗ ਛੇੜੀ ਹੀ ਰੱਖੀ ਹੈ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੋਰੀਆ, ਵੀਅਤਨਾਮ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਇਰਾਕ ਇਹਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ।

ਪੱਛਮੀ ਤਰਜ਼ ਤੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਰਾਜਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅੱਜ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਗੌਲੀ ਜਾਂਦੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਲੋਕ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਰਿਪਬਲਿਕਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਡੈਮੋਕਰੇਟਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ, ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸਦਰ ਭਾਵੇਂ ਬੁਸ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੰਗ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਖਤਮ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਲੋਕੀ ਜੰਗ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਆਜ਼ਾਦ ਉੱਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੜਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁਝ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਵਾਲਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੁਆਲ ਉਠਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੰਗ ਰੋਕੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਸੇ ਸੁਆਲ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਉਹੋ ਗੱਲ ਕਰਨ ਜੋ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ?

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਇਹ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਕੁਲੀਸ਼ਨ ਦੀ ਬਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਅੱਜ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਹਮਾਇਤ ਦੇਵੇਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ-ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ.(ਮ), ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਜਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਾਂ ਇਹਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮਸਲਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਵੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਕਾਮਰੇਡ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਰਾਜਗੱਦੀ ਸਾਂਭੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਥੇ ਵੀ ਜਿਉਂ ਦੇ ਤਿਉਂ ਖੜੇ ਹਨ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਥੇ ਵੀ ਮੌਜਾਂ ਈ ਮੌਜਾਂ ਹਨ। ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੀ ਕੇਂਦਰੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਵੀ ਇਹੋ ਭੰਗ ਭੁਜਦੀ ਸੀ।

ਦਰਅਸਲ, ਕਈ ਪੱਖੋਂ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਅੱਜ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਗਏ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਕਿਸਾਨ ਕੋਲ ਦੋ ਢਾਈ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਹੁਣ

ਤਾਂ 50-60 ਏਕੜਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਰੋਂਦੇ ਹਨ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਲਾਮਤੀ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬੜੀ ਬੇਹਯਾਈ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਰਾਜਤੰਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਤਾਂਘਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਫ਼ਰਕ ਦੀ ਇਹ ਇਕ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਲੋਕ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਨਾਲ ਕਰਾਹ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੈ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਚੋਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਣੀ ਹੋਈ। ਲੋਕ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਅੱਜ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਹਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਸਲੇ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਜਾਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਆਰਥਕ ਢਾਂਚਾ, ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਤੰਤਰ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਰਣਾਲੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ। ਅਮਨ ਦਾ ਮਸਲਾ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਮਸਲਾ, ਸਿਹਤ ਦਾ ਮਸਲਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਇਕ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਅਮੀਰਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਤਾਕਤ ਖੋਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਰ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤਾਕਤ ਉਤੇ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਮੁਹਰ ਲੁਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਜੰਗ, ਅਮਨ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਗ਼ੈਰਾ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਆਪ ਫੈਸਲੇ ਆਪ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅਹਿਮ ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਕਿਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਆਸੀ ਪਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਸਫ਼ਾਈਆਂ ਦੇਈ ਜਾਣ ਪਰ ਇਹ ਸਚਾਈ ਲੁਕਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਅੱਜ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਕਮ ਟੋਲੇ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਹ ਹਾਕਮ ਟੋਲੇ ਦੇ ਮੁਫ਼ਾਦਾਂ ਲਈ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਏ ਬਗ਼ੈਰ ਲੋਕ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਦਕਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੀ ਰਿਆਇਤਾਂ ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰ ਮੌਕਾ ਵੇਖ ਕੇ ਰਾਜਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਫੇਰ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ।

ਜੰਗ ਬੰਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਜੰਗ ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਨ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਜ਼ਾਰੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਇਕ ਕਠਪੁਤਲੀ ਨਾ ਹੋਣ। ਇਹ ਕੰਮ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸੇਧ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼-ਕਾਲ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੁਗਤਾਂ ਅਤੇ ਤਰੀਕੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਜੰਤੂ ਅਤੇ ਤੰਤੂ ਇਜਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕੰਮ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰੈਲੀਆਂ, ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਅਤੇ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਸਿਰਫ਼ ਜੰਗ ਰੋਕਣ ਤੱਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਬਲਕਿ ਸਿਆਸੀ ਪਰਣਾਲੀ, ਰਾਜਤੰਤਰ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਗਹੁ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕ ਕਰ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ।